

володіє знаннями про об'єкт дослідження і способи вилучення з нього необхідної інформації. Тому в поняття вміння необхідно включити знання про об'єкти і методи, методика дослідження. З іншого боку, вміння завжди є застосуванням знань, тобто недостатньо просто знати щось про предмет, необхідно опанувати цілим рядом дій та операцій для того, щоб застосувати ці знання. Таким чином, уміння – це цілеспрямовані дії (операції, дослідження) з об'єктом на основі знання про нього. У цьому сенсі виконання дії на основі навичок стає автоматичним. У свідомості обізнаної особи, наприклад, висувуються на передній план цілі, заради яких виконуються дії, і умови, в яких вони протікають, а також їх можливі результати.

Знання, вміння і навички – невіддільні і функціонально зв'язані частини будь-якої цілеспрямованої діяльності. З наведених міркувань виходить, що знання, навички та вміння – взаємопов'язані, але різні категорії. Навички та вміння виробляються, розвиваються на основі знань, а потім використовуються із застосуванням вже наявних знань для розв'язання певних завдань. Як зазначає О. В. Гусев вміння та навички конкретної людини за допомогою теоретичного уявлення про практичне виконання роботи об'єктивно реалізуються зовні суб'єкта-носія спеціальних теоретичних знань (відомостей) про цей вид діяльності. Таким чином, навички та вміння характеризують здатність обізнаної особи застосовувати знання, котрими вона володіє.

На підставі викладеного вважаємо, що включення в поняття «спеціальних знань» вмінь та навичок є зайвим й не відповідає прийнятним у педагогіці та психології положенням. Тому цілком вірним є роз'єднання законодавцем спеціальних знань та навичок їх застосування у спеціаліста в кримінальному провадженні (ст. 71 КПК України).

Одержано 29.09.2017

УДК 343.98

Дмитро Володимирович ЩЕРБАНЮК,

ад'юнкт Харківського національного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НА ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА, В ЯКОМУ РЕАЛІЗОВАНО ПРАВО НА ЕКСПЕРТНУ ІНІЦІАТИВУ

Судові експертизи є важливим джерелом доказів та у значній мірі допомагають у встановленні істини в кримінальному провадженні. Як свідчить практична діяльність, розслідування переважної більшості злочинів не відбувається без призначення і проведення того чи іншого виду експертиз. Зважаючи на зниження в останні часи якості здійснення досудового розслідування, що пов'язано з труднощами у реалізації реформ кримінального процесуального законодавства, системи, функцій і кадрового забезпечення органів кримінальної юстиції, все більшої актуальності набувають питання налагодження належної взаємодії між слідчими та експертними підрозділами, підвищення ефективності використання в доказуванні результатів судових експертиз. Одним із аспектів відповідного напрямку науково-дослідної та практичної діяльності є проблеми використання висновків судових експертиз в цілому і, зокрема, тих, в яких знаходиться відображення експертна ініціатива у формі викладення експертом обставин, з приводу яких йому не були поставлені питання слідчим.

Важливим етапом роботи з експертним висновком є його реалізація з метою досягнення цілей кримінального провадження. Проблеми тактики використання доказів під час розслідування злочинів у вітчизняній криміналістичній літературі загалом висвітлені достатньо, однак тактика використання експертних висновків, на наш погляд, потребує подальшого удосконалення.

Ознайомившись зі слідчою практикою можна дійти до висновку про те, що тактичні прийоми з використання інформації, яка міститься у висновку експерта, яка з'явилася у тому числі і як наслідок виявленої експертної ініціативи, застосовуються під час проведення допиту як одної, так і кількох осіб, обшуку, слідчого експерименту.

У літературі досить детально розглянуті тактичні прийоми використання доказів, і, зокрема, висновків судових експертів під час проведення допиту. Слід зазначити, що не всі вони можуть бути повною мірою застосовані відносно експертних висновків, у яких була виявлена експертна ініціатива. Це відбувається тому, що ініціативу у дослідженні тих чи інших питань експерт виявляє, як правило, несподівано навіть для самого себе. Ініціатива експерта не може бути прогнозована і спланована ні слідчим, ні самим експертом. Її навіть можна назвати випадковістю, збігом обставин і певного розумового настрою експерта. Тому слідчий, застосовуючи тактичний прийом роз'яснення можливостей тої чи іншої експертизи, не може і не повинен сподіватися на ініціативу експерта під час проведення дослідження. Однак перераховуючи факти, які були встановлені експертним шляхом, слідчий цілком може вказати і ті, які були отримані у межах користування експертом правом експертної ініціативи, оскільки такі факти будуть мати доказове значення нарівні із тими, що були викладені у висновку як відповіді на прямі запитання слідчого.

Слід враховувати той факт, що питання, які експерт вирішив у порядку реалізації права на експертну ініціативу може змінити доказову силу висновку. Як правило, це відбувається у бік посилення доказового значення висновку, оскільки експерт, зазвичай, самостійно досліджує те чи інше питання тільки у випадку його дійсно великого, іноді – вирішального значення для розслідування. Водночас можливі випадки, коли експерт, дослідивши окремі аспекти за власною ініціативою, може встановити факти про причетність до вчинення розслідуваного злочину іншої, ніж підозрювана, особа. У такому випадку, доказове значення висновку для цієї підозрюваної особи знизиться, аж до повної відсутності, а відносно іншої особи зросте.

У криміналістичній літературі зазначається, що судові експертизи тісно пов'язані з іншими слідчими (розшуковими) діями та іншими заходами, які спрямовані на вирішення тактичних завдань розслідування, і, відповідно, можуть бути складовими тактичних операцій. Питання зв'язку судової експертизи з іншими слідчими діями та визначення її місця серед них у структурі тактичних операцій досліджувалися вченими-криміналістами. Результати судових експертиз можуть використовуватися під час проведення таких тактичних операцій як «Пошук і встановлення злочинця», «Встановлення механізму вчинення злочину», «Встановлення достовірності показань підозрюваного», «Встановлення виду і розміру спричиненої шкоди». Якщо слідчий отримує ініціативні результати експертизи вже у ході тактичної операції, він повинен їх врахувати і за необхідності скоригувати хід останньої.

Підсумовуючи викладене відзначимо, що використання в розслідуванні висновків експертів, які вміщують прояви експертної ініціативи, має певні організаційні й тактичні особливості. Зокрема, прояв експертної ініціативи ніяк не впливає на визначення цілей призначення судової експертизи, але може призвести до розширення цілей використання висновку експерта, оскільки практично завжди вміщує нову для слідчого інформацію. Суттєве значення вказана ініціатива може мати і для висунення та перевірки слідчих версій, а також вирішення профілактичних завдань у кримінальному провадженні. Що стосується безпосередньо використання висновків експерта у проведенні досудового розслідування важливо наголосити на впливі проявленої експертної ініціативи на обрання та застосування слідчим відповідних тактичних прийомів під час провадження окремих слідчих (розшукових) дій, а також специфіці організації та проведення тактичних операцій.

Одержано 07.10.2017